

bi imeli nikake druge dolžnosti nego to, da raziskujejo učiteljske disciplinske pogreške in da dajejo ministru potrebne predloge za njihove razsodbe. To je potrebljeno radi tega, ker je delo disciplinskega odbora tako veliko, da se ga more izvršiti samo tedaj, ko so člani disciplinskega odbora oproščeni vsega drugega dela. (Sedaj vršijo ta posel člani, ki so preobremenjeni s svojim ožjim delom zaradi tega opravljajo disciplinsko delo le **mimogrede**, da ne rečem še kaj drugega.)

Pripominjam, da je neobhodno potrebljeno predpisati poseben postopek za preiskavo in presojanje učiteljskih disciplinskih prestopkov. (Opomba uredn.: Sedaj disciplinski postopek učiteljstva narodnih šol je nemoderen. Učiteljstvo narodnih šol je zapostavljeno za ostalim uradništvom in celo za kateheti narodnih šol, ki imajo moderen disciplinski postopek po uradniškem zakonu. Za učiteljstvo so potrebna tudi posebna pravostopna disciplinska sodišča pri banovinah za manjše zadeve, ker že več let leži nad 600 disciplinskih zadev pri ministrstvu. Poseben, podrobni predpis za disciplinski postopek je nujen.)

SOLSKO NADZORSTVO.

Solsko nadzorstvo je neorganizirano, neorientirano, nestrokovno. Ono je brez avtoritete in brez stvarnega vpliva. To poudarja tudi učiteljstvo samo na svojih kongresih. Vzrokov je več, a najglavniji je, ker se v tem pogledu greši v centralni sami.

Solsko nadzorstvo, tako kakršno je, je treba odpraviti in ga postaviti na povsem druge temelje. Omenjeni projekt zakona o ureditvi prosvetnega ministrstva predvideva tudi rešitev tega vprašanja.

Pripominjam, da je pedagoško instruktivno nadzorstvo potrebnje profesorjem srednjih šol nego učiteljstvu osnovnih šol. Med tem pa ga sedaj v srednjih šolah skoro ni.

Podprtavam eno. Obstojati bi smeli le enoten šolski sistem: od otroškega vrta do univerze, Eden in enoten šolski organizem zato, da bi se doseglo edinstvo v izvedbi ene in edinstvene duhovne osebnosti gojenčeve. Poudarjajoč ta, v znanosti sprejet princip, predvidevam, da mora biti tudi nadzorstvo eno in enotno organizirano od otroškega vrta do končane srednje šole.

To pomenja: isti funkcionarji naj vršijo pedagoško instruktivno nadzorstvo nad vsemi osnovnimi, meščanskimi, srednjimi in srednjimi strokovnimi šolami.

To radi tega, da bi se zagotovila in kontrollirala enotnost dela v vseh šolah, ker se šole naslanjajo druga na drugo.

Ni vseeno za srednjo šolo, kaj in kako se dela v osnovni šoli, kajti učenci osnovnih šol postanejo dijaki srednjih šol. Ni vseeno za učiteljske šole, kaj se dela v gimnazijah, ker bodo dijaki nižje gimnazije postali dijaki učiteljske šole itd. Učni načrt in vzgojni postopek ene šole se postavlja za pogoj učenega načrta drugih šol. Vzgojni postopek ravno tako. Ni vseeno, ali se bo vzgoja v ožjem smislu vršila na eni šoli drugače nego na drugi, ali pa celo na nasproten način.

Te neenakosti in nasprotstva, ki v naših šolah obstajajo, imajo najslabši vpliv na gojence. Zato je potrebno poenotiti šolsko nadzorstvo v istih osebah, da bi se na ta način omogočilo ustvariti enotnost v vseh učenih in vzgojnih postopkih v raznih šolah, ki so deli enega in istega šolskega organizma (ustroja).

Jasnejše povedano: isti šolski nadzornik, ki mora imeti vse šolske in osebne kvalifikacije za osnovne, meščanske in srednje šole. (Opomba uredn.: Šolsko nadzorstvo narodnih šol so ubile partizanske razmere iz prejšnjih dob in izbiranje nadzornikov po partijskih vidi, slab položaj v gromnem oziru in odvzetje kompetence in ingerence v ožjem področju.)

VIŠJA PEDAGOSKA ŠOLA.

Za višjo pedagoško šolo pravijo, da je osnovana ad hoc in ad hominem. Mislim da to ni točno, pač pa je gotovo, da se ni vedelo kaj se je s to šolo hotelo niti tedaj, ko je bila osnovana, a se tudi danes ne ve, kaj se z njo hoče. Dokaz temu je dejstvo, da se je do sedaj že večkrat poskušalo z izpremembami in celo ukinitivo.

Prosvetno ministrstvo ima mnogo sitnosti z absolventi, ki dovršijo njen višji tečaj. To niso in ne morejo biti učitelji osnovnih šol ter niso in tudi ni treba, da bi bili profesorji srednjih šol.

Višja pedagoška šola, gospodje senatorji, sploh ni pedagoška šola. Ona to ni po vedah, ki se tam predavajo (ker je pedagogika le eden izmed ostalih predmetov), niti po profesorjih (od katerih niti petina ni pedagogov).

Iz višje pedagoške šole je nastala neke vrste filozofska fakulteta, ali fakulteta druge ali tretje vrste. To radi tega, ker poleg že obstoječih filozofskih fakultet, kjer se dobiva znanost iz prve, a ne iz druge ali tretje roke in katere dajejo toliko kandidatov za profesorje srednjih šol, da morajo po 2 leti čakati na svojo namestitev, zakaj je potem treba snovati še neke druge ali tretje slabše filozofske fakultete?

Poudaril sem, da pedagogiko kot vedo nikar spodraviti iz univerz, nasprotno, ji je treba dati obeležje centralne naučne stolice na filozofski fakulteti z obzidom na to, da pripravlja filozofska fakulteta poleg samostojne obravnave raznih ved tudi profesorje srednjih šol.

Višjo pedagoško šolo, tako kot je, je treba ukiniti in mesto nje osnovati višjo učiteljsko šolo ali pedagoško akademijo na posvetu drugih temeljih in z drugim smotrom. (Op. uredn.: Učiteljstvo je zahtevalo, da so višje pedagoške šole dostopne vsemu učiteljstvu po banovinah, v svetu poglobitev znanja za delo v šoli in javno delo izven šole ter da se njeni absolventi vračajo narodni šoli, ki potrebuje učiteljstvo z globljo in širšo izobrazbo.)

GLAVNI PROSVETNI SVET.

Glavni prosvetni svet je treba reformirati.

Dokler se končno ne uredi vprašanje učnih knjig, se mora z zakonom, po principu inkompatibilite preprečiti, da bi bili pisatelji šolskih knjig člani glavnega prosvetnega sveta. Sedaj so z malimi izjemami skoraj vsi člani glavnega prosvetnega sveta pisatelji šolskih knjig. To poudarjam iz načelnega razloga. (Opomba uredn.: Kakor smo poučeni načeloma noben avtor ne dobi konkurenčne knjige v oceno in sedanji člani ne ovirajo vprašanja ureditve učnih knjig.)

VPRASANJE UČNIH KNJIG.

O potrebi izenačenja učnih knjig se je pri nas govorilo in pisalo mnogo več, nego o marsikaterem drugem šolskem vprašanju. Temu, kar je o tem vprašanju že izrečeno, ni kaj dodati. Tudi ni treba dodajati, ker je to vprašanje že rešeno z dobrim zakonom o učbenikih. Ta zakon je treba samo uveljaviti in stvar bi bila urejena.

Zakon je treba uveljaviti, toda kako?

Jaz trdim, da se to vprašanje še dolgo ne bo rešilo.

In zakaj? Vzrokov je več. Ne bom jih navajal! Poudariti hočem le eno. Ko se govorí o učnih knjigah državne izdaje, se mešajo pojmi. Mnogi misljijo, da pomena državna izdaja učnih knjig tiskanje istih v državni tiskarni, a ker državne tiskarne momentano ne bi mogle tiskati takih množin učnih knjig (govorí se o milijonih knjig) pravijo, da je treba odložiti tiskanje učnih knjig v državni izdaji. Toda država bi mogla tiskati svoje izdaje gotovo dobro tudi v privatnih tiskarnah, kot to delajo danes privatniki, pa bi bile to vseeno državne izdaje in državna lastnina.

Pripominjam, da tiskanje učnih knjig v državni izdaji pomenja industrijsko trgovski posel, za katerega bo treba stotine milijonov dinarjev, in ta ogromni posel bo treba organizirati na popolnoma trgovski podlagi in na način, kot se taki trgovski posel vrši v privatnih podjetjih. Radi tega je treba poleg pedagoške strani tega problema in ogromnega dela, priraviti vse, kar je trgovsko industrijskega značaja. (Opomba uredn.: Učiteljstvo tudi smatra, da bo monopol iz pedagoškega vidika in drugih — škodljiv.)

REDUKCIJA UČITELJSTVA.

Prepričan sem, da ne bo prišlo do redukcije učiteljstva. Do tega tudi priti ne sme.

Redukcija se lahko izvrši samo tam, kjer je preveč osebja, kjer se morejo gotova dela izvršiti z večjim prizadevanjem tudi z manjšim številom osebja.

Pri prosveti pa je to absolutno nemogoče. Sam gospod minister je omenjal, da imamo več sto razredov in šol brez učiteljstva. Imamo tudi v gimnazijah po 60 in 70 učencov v enem razredu, kar je absolutno škodljivo iz higienskih in pedagoških razlogov. Reduciranje pri takem številu učencev in razredov brez učiteljev bi imelo katastrofalne posledice za pouk. Prihranki pri osebju so mogoči le tam, kjer bi se moglo eno in isto administrativno delo izvršiti v dveh dneh ali v dveh urah s tremi uradniki, ali pa tudi z enim samim, a nekaj marljivejše dela ali dela nekoliko dalje časa.

Takih prihrankov ne moremo doseči pri učiteljstvu zaradi posebnega značaja njihovega učnega dela. Zamislite si gimnazijo z 20 razredi. To pomenja, da mora biti zaposlenih od 8. do 9. ure v 20 razredih 20 profesorjev, ker je značaj učnega dela tak, da niti ne more eden profesor poučevati istočasno v 2 ali več razredih, niti ne more istočasno poučevati v istem razredu več profesorjev.

Učiteljskim in profesorskim kandidatom, ki čakajo na svoje namestitev, je treba omogočiti vstop v državno službo. To je treba narediti ne samo radi njih, nego radi pouka samega, ki trpi zaradi velikega pomanjkanja učnih oseb. V prosveti se ne more narediti izmenjav po principu: »Vstaní ti, da sedem jaz!«

FILM KOT PROSVETNO SREDSTVO.

Film, kakršen je, predstavlja največje zlo s stališčem vzgoje.

Zelo pogosto predstavlja pravo porno-film in služi direktno razučanosti. Mračne kino dvorane so večkrat zastupljene v človeških duš, so grobne moralnih občutkov in zrelega sveta, a kaj šele mladine. 20% filmov ima za vsebino ljubavno razmerje, ki večkrat prehaja do seksualnega stika občuh spolov, kar se skorov povsem na odkrit način razvija pred očmi gledalcev. Morete si torej misliti, kako vpliva to na seksualno že itak živo domišljijo in na seksualno vznemirjeni organizem mladine.

Gospodje senatorji! V neki ženski gimnaziji so našli ljubavna pisma, ki so jih pisale učenke četrtega razreda druge drugim. Vsebina teh pisem je bila tako, da jih ni bilo mogoče prečitati na profesorski konferenci, nego jih je vsaka profesorica prečitala zase. Ta pisma so tako, da se ne morejo prečitati niti v resni moški družbi. A vse te dijakinje so stalno tičale v kinu, kakor je bilo to naknadno ugotovljeno.

Gospodje senatorji! Oni prosvetni minister, ki mu bo uspel preprečiti širjenje izprenosti — ne samo mladine, nego celokupnega načela naroda — potom filma, ta človek bo zaslužil, da se mu postavi spomenik, kot branitelju javne morale.

Toda gospodje, jaz mislim, da s tem ne bo nihče uspel, kajti produkcija in trgovina filmov je po vsem svetu v rokah ljudi, ki so brez duše, kadar je treba zaslužiti denar in ki bi sneli tudi zvezde z neba, da bi sebi še nadalje omogočali ropanje ljudskih žepov in človeških duš.

PROSVETNE INSTITUCIJE NASE PRESTOLICE.

A sedaj, gospodje senatorji, naj pokazem na neko vprašanje, ki se tiče naše skupne jugoslovanske prestolice.

Predvsem na univerzi v Beogradu ne obstaja fakulteta, ki bi morala obstojati z ozirom na to, ker se vzhodna polovica države, ki ekonomsko gravitira na Beograd, v glavnem bavi s poljedelstvom. Mislim na veterinarsko fakulteto.

Prestolica nima niti visoke trgovske šole, ki bi bila ravno tako potrebna z ozirom na vedenje večjega razvoja trgovine in industrije v krajih, ki v tem pogledu gravitirajo na Beograd.

Nadalje, gospodje senatorji, ima naša prestolica mnoge druge nujne potrebe. Nivo kulturnega življenja v prestolici je bil pred vojno visok, a danes je znatno višji. In vendar nima naša jugoslovanska prestolica mnogih kulturnih, znanstvenih in umetniških ustanov, ki bi jih moral imeti.

Beograd nima nikakega poslopja za etnografski muzej in redke in dragocene stvari ležijo zmečkane v zabojo.

Opuščam vprašanje poslopja opere, katerega zdaj bi bila danes predraga, pač pa poudarjam, da nima prestolica niti poslopja za narodno biblioteko, ki je največja v državi in ki je radi pomanjkanja prostora izpostavljena največji nevarnosti ognja.

Prestolica nima niti slikarske niti kiparske niti glasbene akademije.

PRORAČUN.

Ako pregleduje človek številke v proračunu, mora občutiti krivico, ki se godi naši skupni prestolici.

Med tem, ko se daje glasbeni in umetniški akademiji v Zagrebu, konzervatoriju in operni šoli v Ljubljani iz državne proračuna letno 2.652.944 dinarjev in s subvencijami in podporami glasbenim šolam v Ljubljani, Mariboru, Sarajevu, Osijeku, Ptuju in Celju daje skupno 2.832.944 dinarjev letno, se daje glasbeni in umetniški šoli v Beogradu vsega 225.000 dinarjev letne podpore.

Pripominjam, da je glasbena šola v Zagrebu bila po vojni z nekim posebnim zakonom povisana v akademijo, in isto je tudi primer s konservatorijem v Ljubljani.

Da ne bo krivega tolmačenja, poudarjam, da je bilo zelo pametno, da so se umetniške potrebe naših mest na tak način podprle. Ne-prestano pa se pojavlja vprašanje, zakaj je v tem pogledu naša prestolica zapostavljena.

Ko se govori o glasbeni akademiji, ki bi jo moral Beograd predvsem dobiti, bi se moglo navesti mnogo razlogov za njeni ustanovitev.

Predvsem, oni del našega jugoslovanskega naroda, kateremu je Beograd ožji kulturni centri, stoji visoko v pogledu svoje glasbene nadarjenosti. Najbrže ni nikjer toliko petja, kot ga je v onem delu našega naroda, ki kulturno gravitira na Beograd. Najbrže ni nikogar, pri katerem je glasba biološko zrasla z njim, ki je v pravem pomenu besede vsak svoj dogodek in vsako svojo nezgodno, srečo in nesrečo opeval v pesmi, v pesmi kot poziciji, v pesmi kot melodiji. Naše narodne melodije, posebno one v Južni Srbiji, spadajo v vrsto najlepših narodnih melodij, ki sploh obstajajo. A naš narod je dal tudi na polju umetniške glasbe velika imena.

Zivi v svetu, ki mu je glasba intimna življenska potreba, a mu še danes ni dana možnost, da svoje naravne glasbene talente kulтивira na naši glasbeni šoli, na glasbeni akademiji.

Dejstvo je: da se največje glasbene šole, glasbene akademije nahajajo v prestolicah vseh držav (dasi morajo biti tudi v drugih večjih centrib) tako je v Evropi, in je tako tudi v vseh sedanjih državah. V Beogradu je okoli 4000 dijakov, ki posečajo dve glasbeni šoli in se učijo glasba tudi pri privatnih učiteljih.

V Beogradu živi in deluje največje število naših renomiranih glasbenikov.

Čas je, gospodje senatorji, da se naši medradjni faktorji tudi pri nas resno pričnejo baviti s kulturnimi potrebami naše skupne jugoslovanske prestolice.

Mnogo je še drugih problemov iz resorva prosvetnega ministrstva, o katerih bi morali razpravljati, ker ni časa, jih prepuščam za drugo priliko.

Redukcija draginjskih dokladov poročenim učiteljicam in samskim s skupnim gospodinjstvom

uradnikom X. skupine: